

15

БЕЛАРУСКІ

ПІОНЭР

Вішнёвае Варэнне

Бяжыць вучань зімою ў школу, возьме хлеба кавалачак, а да хлеба і няма чаго. А між іншым, у кожнай гаспадарцы ўлетку можна наварыць варэння. І танна і карысна. Зімою гэта ўсё як знойдзеца—і будзе што і да хлеба, і да чаю. Вось мы тут і раскажам, як яго варыць.

На варэнне бярэцца сьвежая вішня, лепш усяго з хвосцікамі. Вішні трэба добра перабраць, выкідаючы хвосцікі, потым павымаць костачкі (можна і не выкідаць, хто як любіць), далей іх трэба перамыць і працадзіць на рэшата, каб сыццка вада.

На 10 фунтаў вішань бярэцца 10 фунтаў цукру. Хто любіць вельмі салодкае варэнне, дык на фунт вішань бярэцца $1\frac{1}{4}$ цукру, а хто кіслае, дык на 10 фунтаў вішань—8 фунтаў цукру.

Найлепш варыць варэнне на пліце; але можна і так: раскласьці вогнішча на дварэ ці ў садку, паставіць дзьве цагліны і пасярэдзіне раскласьці агонь. Варэнне трэба варыць у меднай пасудзіне. Спачатку высыпаюць у пасудзіну цукар і льюць туды 2 шклянкі пераваранае вады на 10 фунтаў цукру.

Цукар пераварваецца так, каб быў адзін сыроп. Гэтаму сыропу трэба даць раз закіпець, а потым ужо кідаць вішні.

Увесь час, покуль варыцца варэнне, трэба падкідаць на агонь трэскі або невялічкія паленцы патроху, каб варэнне не зьбягала і ня вельмі кіпела, бо можа разварыцца.

Варэнне варыцца прыблізна $1\frac{1}{2}$ гадзіны, а з сыропам—2 гадзіны. Праз гадзіну, як пачалі варыць, праз кожныя дзесяць хвілін трэба варэнне пробаваць, ці не зварылася яно.

Даведацца, ці зварылася варэнне, ёсць два спосабы: першы—наліць $\frac{1}{4}$ шклянкі халоднае вады, узяць на кончык чайнай ложка варэння і пусьціць у ваду кроплю яго. Калі варэнне зварылася, дык гэтая кропля ўпадзе проста на дно, а там ужо яно растане. Калі-ж варэнне не гатова, дык гэтая кропля зараз-жа зьверху або ў вадзе, не даходзячы да дна, растае.

Другі спосаб—з ложка капнуць на ногаць вялікага пальца; калі варэнне ўпадзе на ногаць купінкаю і трохкі ў такім становішчы пратрымаецца, дык яно гатова; а як упадзе і зараз-жа разальцеца, як вада, дык трэба яго яшчэ варыць да таго часу, покуль ня зварыцца.

Увесь час, калі варэнне кіпіць, збіраецца пена (яна збіраецца лыжкаю мэталёвай, белай, толькі не драўлянай).

Калі-ж варэнне зварыцца (трэба паспытаць, каб яно не пераварылася або не даварылася, бо яно асаладжае або будзе кіснуць), дык зараз-жа трэба яго пераліць у белую пасудзіну або ў паліваную, каб яно ў ёй застыла. Калі варэнне застыне зусім, тады яго пераліць у шклянныя банкі або паліваныя глянкі, якія трэба выцерці сухім і чыстым ручніком. Глянкі трэба абвязаць зверху папераю, каб не прапуськалі паветра.

Варэнне трэба паставіць у сухім і халодным месцы, найлепей у каморы.

Ёсць такая прыказка: „Што летам нагою, тое ўзімку рукою“. Звычайна ня ўсё летам нагою падкідаецца, але ўсё тое, што вы зварыце ці прыдбаеце за лета, зімою будзе як знаходка.

БЕЛАРУСКІ ПІОНЭР

УМОВЫ ПАДПІСКІ:

На 1 месяц . . . — р. 20 к.
„ 3 „ . . . — р. 60 к.
„ 6 „ . . . 1 р. 20 к.

ДВУХТЫДНЁВАЯ ДЗІЦЯЧАЯ

ЧАСОПІСЬ. Орган ЦК ЛКСМБ
і НАРКАМАСЬВЕТЫ БССР.

АДРАС РЭДАКЦЫІ:

М Е Н С К,
Комсомольская, 25.

№ 15

ЖНІВЕНЬ

1927 г.

СЛУХАЙ, ПІОНЭРЫЯ.

З пачатку гэтага месяца Цэнтральнае Бюро Юных Піонэраў паставіла на парадак дня заданьне аб аглядзе жыцця і працы піонэр-арганізацыі нашага Саюзу.

Гэтага патрабуюць ад нас умовы працы і жыцця атрадаў. Гэта толькі можа забяспечваць цалкам пастаянную моцную згуртаванасьць усёй арганізацыі, як аднаго спаянага калектыву.

Нашы атрады, як гэта ні прыкра, усё-ж такі ня зусім добра зьвязаны між сабой. Асабліва гэта адчуваецца ва ўсе-саюзным абхваце.

Нашы, напр., беларускія атрады ня ведаюць дакладна, як працуюць ленинградцы, масквічы, харкаўцы, бакінцы і г. д. Што ў іх цікавага ў працы, што мы можам ад іх пераняць, што ім перадаць у сваю чаргу.

Зьвесткі, якія друкаваліся ў цэнтральных піонэр-газэтах, былі зусім нязначнымі. Яны ня могуць абхапіць усяго таго жывога вопыту, які набываецца ва ўсіх кутках нашага Саюзу піонэрскімі атрадамі.

Вось дзеля гэтага, каб больш грунтоўна і дакладна пазнаёміцца кожнаму атраду, кожнаму піонэру з жыццём усёй

арганізацыі і намячаецца ўсе-саюзная пераклічка або агляд.

Гэта пераклічка ўскладае вялікія абавязкі на кожнага сябра нашай арганізацыі.

А менавіта, што мы павінны зрабіць?

У першую чаргу ўсе піонэры, усе атрады павінны пільна сачыць за сваімі часопісямі і газэтамі, якія пачынаюць друкаваць матар'ялы пераклічкі. Трэба старацца ўцягнуць у гэту справу ўсе грамадзкія сілы мясцовасьці трэба пісаць у сваю часопісь ці газэту дакладна падрабязна аб тым цікавым вопыце, які заслугоўвае ўвагі піонэр-атрадаў. Трэба таксама пісаць і аб сваіх памылках, — на іх вучыцца працаваць наша арганізацыя.

Матар'ял, які будзе друкавацца ў часе пераклічкі, будзе пасьля абгавораны спэцыяльнымі камісіямі. Вынікі агляду будуць служыць грунтам для далейшай працы. У нас, у Беларусі, матар'ялы будуць друкавацца ў нашай часопісі і ў газ. „Ч. З.“ і „Юнгэр Піонэр“. Дык давайце, таварышы, усе дружна возьмемся за гэту справу. Заданьне ЦБ юных піонэраў, высунутае самім жыццём, мы павінны выканаць з гонарам для ўсёй арганізацыі.

Дзецароні

(П р а ц я г) *

— Джузэппе! — пачуўся голас зна-
дворку.

— Ідзём...

Яны пайшлі па Ўзьбярэжнай, накіроў-
ваючыся ў „чысты“ квартал. Прайшлі
порт, вышлі на галоўную Ўзьбярэжную.
Было а 1-ай гадзіне. Горад спаў, але ў
розных мясцох зьзялі агнямі рэстараны,
неслася музыка, праяжджалі аўтамабілі
з п'янымі панамі, ды і на моры блыта-
ліся яшчэ гандолы.

— Твая задача будзе,—казаў дарогаю
Пэруччы,—пастаяць на варце, папільна-
ваць,—усяго толькі. Ты не баішся?

— Мне ўсё роўна!—адказаў Джузэппе.

Ён і сам добра ня ведаў ці баіцца ён,
ці не. Ён ведаў, што яны ідуць красьці,
але таксама не разважаў, ці добра гэта,
ці не. Для іх гэта было такім самым
заробкам, як злавіць грошы ў вадзе,
сьпяняць песьню, ашукаць каго-небудзь,
асабліва чужаземцаў, сьцягнуць што
можна, зарабіць якімі-небудзь паслугамі
і г. д. Адным словам, гэта для іх зьяў-
лялася звычайным заняткам, як, скажам,
у вераб'я, які зусім ня думае аб тым, ці
ён крадзе, ці знаходзіць, ці яму даюць.
Абы толькі перапала.

Добрым лічылася ўсё тое, што мела
добрыя вынікі, посьпехі, а нядобрым—
усё тое, што не пашанцуе.

Ды яшчэ нядобра было скрыўдзіць
свайго брата лаццароні, альбо такога,
які хоць і ня лічыцца лаццароні, але па

свайму становішчу амаль што нічым не
адрозьніваецца ад іх.

Нават яны і злосьці, ненавісьці да па-
поў, багатыроў ня мелі за тое, што так
несправядліва пабудована жыцьцё, што
адны з жыру бесяцца, а другія з гола-
ду пухнуць. Яны так прывыклі да ўсяго
гэтага, што ім і ў галаву ня прыходзіла,
што можа быць інакш.

Джузэппе быў яшчэ маленькі, каб
разважаць, а Пэруччы быў несьвядомы,
цёмны дзяцюк. Гадуючыся пад „чароў-
ным“ небам, яны знаёміліся з адной
толькі навукай, як-бы што-небудзь пра-
мысьліць на сёнешні дзень. Тымчасам
яны вышлі на другі бок гораду, дзе
пачыналіся панскія віллы-сады. Ля ад-
най такой віллы і спыніўся Пэруччы.

— Я даведаўся,—сказаў ён,—што гас-
падароў часта ня бывае дома і выведаў
усе хады і выходы. Ідзём сюды...

Яны зьвярнулі ў завулачак, працісну-
ліся ў нейкі куток і апынуліся перад
высокім плотам. Стаўшы адзін аднаму
на плечы, яны хутка перабраліся на
другі бок і апынуліся ў пышным садзе
з апэльсынавых і мігдалёвых дрэў.

Падышлі да невялікага, затое прыго-
жага палацу.

— Агонь...—прашаптаў Пэруччы.

На другім паверсе акно было адчы-
нена і адтуль ішло сьвятло.

— Прыдзеца чакаць,—схаваемся...

Яны схаваліся за кустом вінаграду
і пачалі чакаць. Прайшло можа якіх

*) Гл. „Б.П.“ № 14.

10—15 минут, а ім здавалася, што яны сядзяць гадзіну.

— Чаго нам дарма сядзець тутак?— сказаў Джузэппе,—можа нічога і ня выйдзе...

Пэруччы пачухаў сваю чорную лахматую галаву і нерашуча сказаў:

— А можа і выйдзе. Вось што, ты лёгкі, узьлезь вунь на тую галіну, што ля самага вакна і паглядзі, што там робіцца... Джузэппе палез. Толькі лаццароні і мог так лёгка і ціханька выканаць гэтую задачу.

Джузэппе ўбачыў у пакоі двух чалавек, якія, відаць, нарыхтоўваліся ўжо выходзіць. Выгляд аднаго з іх здаваўся Джузэппе знаёмым, толькі ніяк ён ня мог успомніць, дзе і калі ён яго бачыў.

— Дык вы кажаце, што гэта Паолло Маконі іх склікае?—казаў адзін з іх.

— Ён, пракляты. Ён даўно ўжо муціць навокал.

— Ну, а адрас вы добра ведаеце? Там жа-ж такія закавулкі, што сам чорт нагу зломіць.

— Я добра прыгледзіўся: Тарэнцкая 43, зараз-жа за касьцёлам сьвятога Амброзія. Там у двары, а там налева, на другім паверсе, яны і павінны быць.

— Ну, ідзём тады,—сказаў першы, і яны пайшлі да дзьвярэй.

За гэты момант Джузэппе ўспомніў адразу тры важныя рэчы: першае, што гэтага пана ён бачыў тады, калі загінулі яго бацькі і дом; гэты пан быў

тады нібы начальнікам у гэтых фашыстых.

Другое, што ён успомніў, гэта прозьвішча „Маконі“. Здаецца, яго бацьку звалі Маконі,—Пэтро Маконі, як яму няясна ўспамінаецца. Сам Джузэппе ня ведаў свайго прозьвішча; ён заўсёды быў Джузэппе, і больш нічога.

І трэцяе, што ў яго быў старэйшы брат Паолло. Можа гэта Паолло Маконі і ёсьць яго брат? А калі ім цікавіцца гэты дзядзька, значыцца справа дрэнная. Значыцца, трэба папярэдзіць, хоць-бы гэта быў і чужы Паолло. А касьцёл сьвятога Амброзія ён добра ведае.

Усе гэтыя думкі паспелі мільгануць у яго галаве, пакуль ён зьлядеў з дрэва.

— Ну, што, што?—кінуўся да яго Пэруччы.

— Ідуць, бяжым...—засопшыся, сказаў Джузэппе.

— Ну, і добра, калі выходзяць. Хавайся.

Джузэппе хацеў быў бегчы, але зараз-жа пачулася, як адчыняюцца

дзьверы. Пэруччы ўхапіў яго за руку і пасадзіў яго за куст. Гаспадары вышлі з дзьвярэй, падышлі да брамы, адчынілі яе ключом і вышлі на вуліцу.

— Ну, вось і добра,—весела сказаў Пэруччы,—даўно-б так. Відаць, Мадона на гэты раз пажадала мне дапамагчы. Куды ты?—затрымаў ён Джузэппе, які накіраваўся бегчы назад праз плот.

— Не, не, я не магу; трэба папярэдзіць людзей, брата. Гэтыя людзі хочуць ім зрабіць ліха.

Стаўшы адзін аднаму на плечы, яны хутка перабраліся на другі бок.

— А якое нам дзела да другіх? Хай усе яны там галовы свае паскручваюць. А ў нас тутакса справа пэўная.

— Не, не, не магу...—вырваўся Джузэппе і пабег да плоту.

— Цьфу, дурань,—плюнуў Пэруччы,—уцякае, калі ўся справа наладжана. Тым горш для цябе самога, а я цяпер і адзін абыйдуся.

А Джузэппе ўжо бег што ёсьць моцы па вуліцах да касьцёлу сьвятога Амброзія. Вуліцы рабіліся ўсё вузей і вышэй. Вось ужо пайшлі такія, што ня толькі на аўтамабілі, але і на простым возе ехаць нельга, і езьдзяць тутакса толькі вярхом на мулах (помесь каня і асла).

Такая была і Тарэнцкая вуліца. Хаткі стаялі на ступенях, высечаных у скалах, а па вуліцы трэба было ўзьбірацца, як па сходнях.

Вось і касьцёл, вось і той двор. Джузэппе шмыгнуў у яго, нібы ў калодзеж, але раз-жа нехта моцна ўхаліў яго за карак.

— Куды ты? Хто

ты і адкуль?—пачуў ён грозны голас.

— Мне трэба Паолло Маконі.

— Нашто? Хто цябе паслаў?

— Я сам. Трэба папярэдзіць. Пусьцеце. Яму пагражае небясьпека.

Незнаёмец задумаўся, ня ведаючы, што рабіць. Джузэппе зноў сказаў:

— Не марудзьце, пусьцеце. Зараз могуць прыйсьці.

Чалавек, не выпускаючы яго з рук, павёў у сярэдзіну.

Праз нейкую чорную дыру па вузенькіх малых сходнях увайшлі яны ў каморку, дзе было сьціснуўшыся чалавек 15—20 рабочых. Ля стала стаяў малады рабочы гадоў 25-ці і казаў:

— Увесь сакрэт у добрай арганізацыі і дысцыпліне. Калі мы гэтага дасягнем, тады не бяда, калі нас спачатку будзе мала. Дзесяць дысцыплінаваных і арганізаваных варты тысячы неарганізаваных...

Ён спыніўся, убаўшы, што прывялі нейкага хлопчыка. Усе прысутныя з цікавасьцю і трывогай павярнуліся да іх.

— Вось нейкі хлопчык упарта хоча нешта сказаць,—расглумачыў увайшоўшы.

— Чаго табе трэба, хлопчык?—запытаўся прамоўца.

— Паолло Маконі.

— Адкуль ты яго ведаеш? Што ты хочаш яму сказаць?

— А ён тутакса ёсьць? Дзе ён?—запытаўся Джузэппе.

Рабочыя зірнулі адзін на аднаго. Той,

што казаў, таксама неяк нерашуча ўстрымаўся.

— Які ты цікавы. Ну, а пакуль што, ці ня можаш ты нам сказаць, у чым справа?

— Я падслухаў, як дзядзькі-фашыстыя казалі аб Паолло Маконі і гэты адрас я таксама ад іх чуў. Я здагадаўся, што яны надумаліся зрабіць нешта дрэннае, тым болей, што...

Не пасьпеў ён скончыць, як сабраўшыся заварушыліся і ўсталі.

... Але зараз-жа нехта моцна ўхаліў яго за карак...

— Таварышы! Разыходзьцеся ціханька па аднаму ды не па вуліцы,—пачуліся галасы.

— Дзякуем, хлопчык. Ну, а ты хто такі? Адкуль, і як зваць? — зьвярнуўся да яго першы рабочы.

— Я Джузэппе і, мабыць, таксама Маконі. Бацьку майго забілі. Быў старэйшы брат Паолло...

— Джузэппе? Брацік мой? — усклікнуў той, ухапіў яго, падняў і прыціснуў да сябе.

Убачыўшы такую сцэну, рабочыя спыніліся і нават забыліся, што трэба ўцякаць. У некаторых на вачох навярнулася сьлязінка...

— Таварышы, не марудзьцеся! — крыкнуў Паолло і, трымаючы за руку Джузэппе, выскачыў праз вакно.

Праз хвіліну ўсе зьніклі, быццам скрозь зямлю праваліліся.

Пакуль што на гэтым наша гісторыя заканчваецца. Але хочацца яшчэ зазначыць, што нават для ўдалых фашыстых

Усе прысутныя з цікавасьцю і трывогай навярнуліся да іх.

бываюць няўдалыя дні. Калі наш „дзядзька“ прышоў сюды, дык не застаў людзей, а калі вярнуўся дамоў, дык не застаў... сваіх рэчаў.

Я. Маур.

ПАСТУШКІ

I

Зіма, і завеі, і сьцюжы
Зьнікаюць,—мінуўся іх час;
Вуліца мокне у лужах,
Гракі па-над лесам крычаць.

Сонца над полем гуляе,
Зьмятае праменьнямі сьнег...
Вясна—прыгажосьць маладая;
Вясна—гэта сонечны сьмех;

Вясна—гэта радасьць і шчасьце;
Вясёлых дзяцей карагод...

Скора пагоняць і пасьвіць,
Гэтак, звычайна, штогод...

II

Клікалі хлопца—Максім Бяспрытульны;
Хто ён, адкуль—не згадаць;
Ведаў нямала ён казак і гульняў,
Лазіў на дрэвы, на дах.

Гэтай зімою па Менскай дарозе
Ехалі людзі у горад, назад,—
Максім прытуліўся да сьнежнай бярозы
І слухаў напевы прысад.

А вецер сьвістаў і скаголіў у полі,
Вецер сьнягамі зьмятаў сьляды;
Галодны, утомлены, босы і голы
Быў Бяспрытульны тады.

І ехалі людзі да хаты дарогай,
А хлопчык сядзеў, паміраў...

Асклелі худыя рукі і ногі;
Вечер жалобную песьню іграў.

І вось на змораным коніку едзе
Вясковы бядняк Халімон;
Ён чуе, што хтосьці пакутуе недзе,
Глядзіць і ля хлопца спыняецца ён.

Прывёз яго ў хату, ды што-ж, калі гора:
Сваіх мо' дзесятка дзяцей,
А сам Халімон ледзь цягаецца—хворы.
Дык дзе-ж там Максіма шчэ' дзець?

Няшчасьце зьмяняецца радасьцю часта,
Такі ўжо жыцьцё заснавала наш шлях,—
Максіма узяў на ўсё лета падпаскам
Даніла—вясковы кулак.

III

Вясна расьцьвіла, бы шыпшына,
І пасьвіць ганяюць даўно.
Уранку аж звоніць даліна,
Як выйдзе пастух за гумно.

Максім, які гора ня знае,—
З бяросты скруціў ён трубу,
Чуць золак—у полі іграе,
Увечар зьвініць на лугу.

Ён любіць шырокае поле,
Як кожны вясковы пастух,
А ў хаце такая нядоля:
Прытуліць там хто сірату?

Няма ў яго роднае маці,
Ня ведае шчырых пяшчот,

А хлопчык сядзеў, паміраў...

З бяросты скруціў ён трубу...

Таму яму горка у хаце,—
Глядзіць, як з-за коміна кот.

Ды добра, калі не чапаюць,—
Няма на пляхох сінякоў,—
Эх, доля, ты, доля, ліхая
Загнальных малых пастухоў...

IV

Ішло ўсё звычайна і проста,
І раптам спаткала бяда.
Сагнулася хлопцава постаць
І зор у вачох ня відаць.

Максім заліваецца ў сьлёзах,
І нанач ня ткнецца дамоў,
Бо там пацягаюць за космы:
У яго не хапае кароў.

Няйначай згубіліся ў лесе,
Бывае так часта у нас.
Хлапец галаву сваю зьвесіў
І погляд агнёвы пагас.

А ноч на зямлю асядае,
Пагналі ўсе з пашы даўно...
Максіма няшчасьце чакае,
Дык як-жа ён пойдзе дамоў?

Сядзіць ён адзін каля лесу
І плача, рыдае малы;
А сэрца дрыжачае млее,
І сьлёзы ня спыняцца плыць.

Так страх агартае малага,
Ну як-жа ён пойдзе шукаць?
Мы страшнага ведаем многа,
А страху такога ня знаць.

Цямнее, цішэе... У лесе
Разносіцца скогат савы.
Хлапец галаву сваю зьвесіў
І плача,—прылёг да травы...

V

Прыгналі хлапцы усе стадак,
Максіма-ж няма і няма,
Прапала Алесева радасьць
І вочы засьценіў туман.

Выходзіць ён, хлопцаў зьбірае:
— Паможам Максіму хадзем...
Маўчаць усе,—гора ня знаюць,
Алесь толькі ў поле ідзе.

Бо ён гэта ведае гора:
Таксама пасе у чужых.
На небе усхліпнулі зоры,
Патухлі і цемра ляжыць.

Алесь падыходзіць да бору,
Гукае, Максіма заве,—
Забылася страта і гора
І коціцца радасьць і сьмех.

Удвух, дык і ў лесе ня страшна;
Гукаюць хлапцы на кароў,

Разносяцца гукі і гаснуць
У шэлесце цьмяным дуброў.

І раптам, здалёку, здалёку
Рыканьне каровы чуваць;
Пачалі ахвочай галёкаць,
Пачалі стараньней шукаць.

А ім адгукалася рэха,
Шасьцелі таемна лясы;
І месяц, усплыўшы, са сьмехам
Кудлачыў хлапцам валасы.

VI

Каровы знайшліся, і радасьць
Зіе ў блакітных вачох...
— Ты будзеш, Алеська, мне братам,
Кладзе ён руку на плячо.

Спыніліся хлопцы, прыпалі
Адзін да другога грудзей;
Лугі і палеткі маўчалі,
Пакінуў і лес шалясьцець.

А месяц глядзеў і сьмяяўся,
Схілялася жыта да ног,
Авёс задушэўна гайдаўся,
Наўкола—маўклівая ноч...

Пятро Глебка.

Шумавыя оркестры за апошні час маюць вялікае пашырэнне сярод нашых ат-
радаў—і танна каштуюць інструмэнты, і добра для ігры! На гэтай фотографіі
удзельнікі шумавога оркестру ў часе ігры.

Апавяданьне Ёл. Барашкі.

Малюнкі М. Філіповіча.

Вёска Нізкі сваімі шыбамі ўглядаецца ў Бярозу. Яна стаіць на правым высокім беразе, левы бераг Бярозы—сенажаць. Кожную вясну Бяроза затапляе прасторы сенажаці, і вада ледзь-ледзь не даходзіць да чорнага лесу. Ад таго і нізкаўскія сенажаці на ўвесь раён! Трава на сенажацях расьце сочная, высокая—тлустае малако.

Сёньня з ранку пётка Рузя, альбо проста Патапіха, разам з сваім Патапам, пераплыўшы на чоўне Бярозу, зграбае ў кучы сена. Уся вёска ў полі,—ці-ж можна прапусьціць дзень, калі надвор'е спрыяе чалавеку. Сена трэба звозіць

у гумны,—можа пайсьці дождж і зьнясе ў Бярозу.

А вёска, як і заўсёды, сваімі шыбамі ўглядаецца ў Бярозу, дзеці, што засталіся ў хатах, ды старыя дзядулі і бабкі,—глядзяць праз шыбы туды, за Бярозу, на сенажаці.

I

Сонца ласкатала зямлю—надыходзіў полудзень, калі з Патапавай хаты выскачыла чэцьвера хлапчукоў.

— На рэчку! на рэчку!

І па сыпучаму пяску паляцелі ўздоўж вёскі, зьвярнулі пад рэчку.

— На Круты?

— На Круты, на Круты!—ляцеў наперадзе Юзкі, Рузяў сын, чарнявы хлапчук (у Юзіка—чырвоная кашулька, бацька з гораду прывёз. Радасьці колькі было!).

І ў самым задзе, сапучы, увесь спацеўшы, чыкілдыкаў храмы Бронька:

— Пачакайце, пашто сьпяшацца.

Хлопцы ня слухаліся яго. Яны адзін перад другім, навяперадкі, ляцелі на рэчку, на „Круты“, нібы маленькія казляткі, пазбавіўшыся матчынай апекі.

Але ці-ж гэта ўпяршыню? Ці ўпяршыню ім, гэтай малюзе, купацца ў Бярозе.

Прыляцеўшы на „Круты“, хлопчыкі жвавенька пачалі спускаць штонікі, здымаць кашулькі.

— Юзкі, ты-ж толькі глядзі асьцярожна,—азначыў, не па сваіх гадох сталы, Бронька.

... Хлопчыкі жвавенька пачалі спускаць штонікі, здымаць кашулькі.

— Мама будзе лаяцца, от паглядзіш, скажу тваёй маме, от паглядзіш, скажу, — казаў Бронька Юзіку, а той супярэчыў.

Пакінем на хвілінку Юзіка, Броньку, Паўліка і яшчэ аднаго—Юзіка—сына старшыні Нізкаўскай рыбацкай арцелі, покуль яны рашпіляць гузікі сваіх штонікаў. Пройдземся па сенажаці.

Вось Рузя глянула на сонца.

— Гарачыні! От пячэ!—звярнулася да Патапа.

— Баюся, каб Юзік не паляцеў купца. Чаго добрага...—і матчына сэрца мацней пачало барабаніць у грудзёх. Забілася так, што Рузя пачула яго туканьне.

— Ну, няхай сабе, ці ўпяршыню? Я-б сам цяпер з ахватай выкупаўся ў Бярозе—адказаў Патап, разрэзаўшы рукою гарачае паветра, пацвёрдзіўшы гэтым рухам рукі свой адказ і жаданьне выкупацца.

Рузя замоўкла. Яна выцерла рукавом пот з ілба і моўчкі зноў узялася за граблі.

Хлапчукі куляліся ў вадзе.

— Юзік, глядзі, як я, дагары.

— І я ўмею!

Бронька здалёку глядзеў, як яго сябры, па выразу яго навай маткі, „жартавалі“ з вадой. Бронька бедны хлопчык. Ён ня ўмее плаваць так, як плавае Юзік, як Паўлік. Бо Бронька—калека.

— Кастыль, хадзі да нас!—звалі хлапчукі Броньку,—ведаючы, што ён ня пойдзе. Яны гэтым паказвалі свой спрыт, сваю рызыку, сваю сьмеласьць. Хлапчукі зьдзекваліся над Бронькай, як заўсёды.

А Бронька-кастыль—стаяў па калені ў вадзе. Ён нават ня мог прысесці на кортачкі, бо нага яго ня згіналася. Бедны Бронька!

— Юзік, Юзік! куды ты? Юзік! куды ты... плыві да нас, пад бераг, Юзік!—крычаў што было сілы Паўлік, паспеўшы выйсьці на „Круты“, адзеўшы на правую нагу калашу радняных штонікаў...

— Юзік!—выскачыўшы з вады, візгліва, перапужаўшыся за Юзіка, пішчэў Бронька-кастыль.

Здавалася, што Юзік ня чуў. Ён плыў пасярэдзіне Бярозы. Плыве, плыве, заморыцца, дагары на вадку ляжа... адпачне, а потым зноў плыве.

І раптам Бронька страціў з віду галаву Юзіка.

Яшчэ візгліва запішчэў перапуджана:

— Юзік...

Нібы пачуў Юзік голас Бронькі—выплыў на паверхню зыблістай вады. Плынь аднесла яго на ўскасяк Бярозы.

— Юзік плаваць умее!—а дазваўся Юзік—сын старшыні Нізкаўскай рыбацкай арцелі.

— От маладзец!—і іскарка радасьці праскочыла ў Паўлюка.

Відаць было, як Юзік нат' павярнуўся тварам да хлапцоў.

Броньку паказалася, што Юзік засьмяяўся.

І нечакана хлапчу-

кі страцілі Юзікаву галаву.

Хлапчукі, сьцяўшы губы, чакалі,—Юзіка ня было... і ўтрох, моўчкі, зьбялелыя кінуліся ў вёску.

Сяброўства ўжо больш, як і ня было. Кожны паляцеў на свой двор.

Бронька, прышоўшы дахаты, пачаў плакаць.

— Ты-ж чаго? Пабіў мо' хто?—запытала старая, шапялявая, бяззубая бабуля Бронькі.

Бронька нічога не адказаў.

Утаніўся...

Рузя, аберуч схапіўшыся за твар, сядзела на беразе і плакала...

II

Прышоўшы на захадзе сонца на двор, Рузя ўзялася гатовіць вячэру.

— Ты ня ведаеш, дзе Юзік?—спыталася яна ў сваёй малодшай сястры Надзі—гадоў так пятнаццаці дзяўчынкі.

— Ды ўжо з поўдня няма яго.

— Дзе-ж ён мог дзецца,—занепакоілася Рузя.

— Можна купацца пайшоў?—падказаў унутраны голас.

— А хто яго ведае.

Рузя зноў пачула тук свайго сэрца. Яна любіць свайго Юзіка—Юзік у яе адзін. Вышла на вуліцу.

— Дзе-ж мог ён дзецца. Шукаць дзе?

— Юзік!—спадзяючыся паклікаць Юзіка на вячэру крыкнула яна, стоячы ля брамы.

— Юзік!—вярнула назад яе словы водгульле прастораў. Пастух уганяў у вёску гавяду.

Рузя кінулася шукаць. Паляцела да Юзіка—сына старшыні рыбацкай арцелі. Юзіка таксама ня было ў хаце.

— Гуляюць дзе-небудзь, ці мо' ў лес пайшлі.

А вярочаючыся дахаты, выпадкова сустрэла храмога Броньку.

— Бронечка, ты ня бачыў Юзіка?

Бронька зьбялеў. Рузя заўважыла.

Матнуў галавою:—Бачыў!..

— Дзе-ж Юзік?

Бронька, той самы Бронька, якога Юзік зваў ныйначай, як „кастыль“, па чаў плакаць...

— Дзе-ж Юзік?

І Рузя вырвала з вуснаў у храмога Бронькі:

— Утапіўся...

Усе Нізкі гаварылі аб сьмерці Юзіка.

* * *

Бераг стагнаў ад ляманту Рузі. Яна ламала свае пальцы, кідалася ў ваду, звала:

— Юзік... Юзік... Юзік...

Юзіка ня было.

У грудзёх гарэла, полымя апальвала яе твар, ногі падкашваліся.

— Юзік.. Юзік... Юзік утапіўся...

Рузі здаецца, што Юзік тут, недалёка ля берагу, ляжыць у вадзе ніцма, маленькі, чорненькі Юзік.

Вочкі яго адчынены—шклянныя вочкі... такія сінія, сінія, як ў жыцці.

Сьлёзы плылі на белы пяшчаны бераг. Рузя цалавала чырвоны паркаль Юзікавай кашулькі.

Яна зьнемаглася. Сьлёзы зьніклі—іх ужо больш ня было. Тады Рузя, седзячы па-над вадою, аддалася ўспамінам:

— Вось яна маладая, прыгожая. Патап прыехаў з фронту і жаніўся на Рузі. Высокі, чорны Патап. А потым зноў вайна. Патап перад адыходам на вайну—гаварыў:

— У нас будзе сын. Мы яго будзем гадаваць. Я прыеду, і будзем гадаваць удвух свайго сына. А ў лісьце з вайны пісаў з акапаў:

— Дай сыну майму імя Юзік... у мяне таварыш на фронце Юзік завецца,—ён мне выратаваў жыццё. Дай сыну імя

Юзік—буду ўспамінаць вайну, Юзіка—майго таварыша.

І сыну далі імя Юзік. Патап прышоў з вайны,—чакалі часу, калі можна будзе Юзіка паслаць у школу вучыцца.

Такі любы... Такі дарагі быў Юзік...

І Рузя пачала плакаць зноў. Ёй здавалася, што цяпер яна зноў адна, як і ў той час, калі яна жыла сярод чужых, далёка ад радні, а Патап пісаў лісты з акапаў, з Чырвонай арміі.

Ёй успомнілася, калі яна тады таксама сядзела адна на беразе Бярозы—гадала пра свой лёс, плакала. Тады ў вёсцы ня было ні арцелі, ні рыбацкага камітэту ўзаемадапамогі, ня было ні мужа—рыбака...

Але мінулае ёй здавалася больш лёгкім горам, чым сёнешняе, чым страта любімага Юзіка,—страта сына...

Патап з суседзьмі скрозь цэлую ноч ставіў невады,—але Юзіка ня было.

— Праз два дні ўсплыве... як жоўць лопне...

Рузя, абяруч схапіўшыся за твар, сядзела на беразе, плакала.

— Юзік... Юзік...

Перад досьвіткам пачало ліхаманіць.

Бяроза была ў туманох.

III

Да Рузі здалёку данёсся нечы голас.

— Юзік, Юзік...—зьняможаная Рузя ўглядалася скрозь туманы на Бярозу.

Выкупаўшыся ў Бярозе, вынырнула сонца, чырвонае, нібы выкупанае ў крыві, крывяное.

Ветрык данёс да Рузі зноў чыюсьці гаворку.

Яна прыўстала, азірнулася навокал. У кроках трох ад яе моўчкі сядзеў Патап. Пагапавы думкі—думкі Рузі. Яны аднальковыя.

Зрок—далей, далей. Рыбакі валаклі невад.

— Што гэта? Ці гэта сон?

— Не, не... ні сон...

Маленькі хлопчык, падобны на Юзіка Рузінага Юзіка, адарваўся ад берагу, кінуўся па пясках у вёску.

— Юзік!—ты?—загарэліся Рузіны вочы.

Патап схамянуўся ад чорных дум, усхапіўся.

— Я, мама!—ужо зусім блізка, зьвярнуўшы па напрамку на матчын голас, ляцеў Юзік.

Патап ня верыў, пакуль Юзіка на рукі ня ўзяў.

А Юзік апавядаў бацьком:

— Пашлі мы купатца: Я, Юзік, Паўлюк і „Кастыль“. Я раптам захацеў пе-

Юзік!—ты?

раплысці Бярозу.—Ну, думаю, сабе, ці пераплыву... і паплыў... Плыву, плыву нічога, плывецца. Раптам чую хлопцы крычаць:—Юзік, куды ты?—Ну, як-жа я ім адкажу? Вады можна напіцца. І ўсё плыву... Чуць ня ўтапіўся, праўда, але пераплыву. Вылажу, гляжу на наш бераг,—хлопцоў няма... Якраз на тым беразе дзядзька Мірон рыбу лавіў з Зэнькай, Мішкай. Я і пашоў да іх рыбу лавіць. Рыбы налавілі, падышлі да Вялікага Логу. Ужо вечар быў. Дзядзька Мірон сказаў, каб я астаўся з Зэнькай і Мішкай пагуляць... А цяпер, ранічкаю, я ішоў дахаты. А вунь дзядзька Мірон з Зэнькай і Мішкай...

Рузя з Патапам не маглі наглядзецца на Юзіка.

(Малюнкi)

М. Беякоўскі

Н О Ч

Сонца ўжо схавалася за небасхілам, і яго апошнія праменьні пагасьлі на вярхох высокіх дрэваў. Чырвонае полыме зары бляднее. Пацямнела сіняе неба, і на ім зьяўляюцца адна за адной зоркі, якія чуць сьвечацца сярод пагасаючага сьвету сонца. З-за небасхілу падымзецца поўны месяц, які сваім срэбраным сьветам залівае лясныя дрэвы; у полі, над вёскаю, і ў лесе сьціхае гул, заціхае жыцьцё, і разам з ціхаю ночкаю на зямлю апускаецца цішыня.

Усё ціха, толькі часам недзе далёка-далёка прарывае карова ці пачуецца крык соннай птушкі; ціха-ціха шэпчацца лісткі асіны. Потым і гэта сьціхае.

Месяц падняўся высока, і сваімі праменьнямі асьвятляе лес, поле і вёску, якая ўжо пагасіла свае агні. З неба глядзяць на зямлю найбольш яркія сузор'і: Вялікая і Малая Мядзьведзіца, Касыопэя, Лебедзь і Ліра; яны льюць праменьні разам з месяцам. Месяц глядзіць у сонныя хвалі ракі, і яны блішчаць і пераліваюцца срэбраным сьветам. Над ракою схіліліся вялізныя ясакары і ўглядаюцца ў ціхую ваду...

Усё сьпіць. Пасьля доўгага дня прырода хоча хугчэй адпачыць, каб зноў прагнуцца з першымі праменьнямі ўзшоўшага сонца.

Р А Н І Ц А

Неба на ўсходзе пачырванела; пачало сьвітаць. Цёмната ночы радзее; сівы туман ціха паўзе па зямлі. Гаснуць залатыя зоркі, якія ўсю ночку глядзелі на зямлю, як нечыя бліскучыя вочкі. Белы месяц хаваецца на захадзе. Усход гарыць чырвоным полымем; чырванее на небе невялічкія хмаркі, як румяныя шчочкі дзіцяці. Сноп праменьняў вырываецца з-за небасхілу і прарэзвае паветра, асьвятляючы высокія дрэвы. Чырвоным золатам рассыпаліся праменьні па лістох кляноў і дубоў, некаторыя з іх упалі на зямлю і заблішчэлі ў каплях расы на зялёнай травіцы. Доўгія шэрыя цені некалькіх дрэваў працягнуліся па ўсяму полю, па пасьпяваючых гонях збожжа. Павяў вецер, і залатое мора каласоў закалыхалася жоўтымі хвалямі. У гаі прагнуліся птушкі, і іх звонкія галасы, іх крык ды вясёлы шчэбет разнясьліся далёка навокал. Недзе затрубіў пастух, пачуўся роў кароў ды бляяньне авечак: гэта з вёскі выганялі стада. З каласоў выляцеў жаўранак, узьвіўся ў вышыню, і адтуль палілася поўная радасьці і жыцьця яго песьня. З-пад страхі хлява з вясёлым шчэбетам выляцела ластаўка, за ёй другая... Раямі кружацца камары і мошкі...

Дзень пачаўся, жыцьцё пацякло як заўсёды.

ПРЫРОДА—НАВУКА—ТЭХНІКА

Злоўлены вецер

Сучасная тэхніка ня спынілася на тых дасягненнях, якія ўжо маюцца, а ідзе ўсё далей і далей у сваіх заваёвах. І вось у сучасны момант яна сур'ёзна думае над тым, каб як заўладаць энэргіяй ветра. А гэта энэргія сапраўды надзвычайна вялікая і пагэтаму можа быць вельмі карысна для чалавецтва.

Гураганы, якія так часта бываюць на поўначы, маглі-б даць за якія-небудзь 2-3 дні дзесяткі мільёнаў конскіх сіл энэргіі. Па падліках-жа вядомага швэдзкага вучонага Аррэніуса, агульная колькасць сусветнай энэргіі ветра за год перавышае ў 5 тысяч разоў усю энэргію ўжытага за год вугалю.

Гэта лічба мела вялікую прынаднасьць. Яна не магла ня вабіць да сябе ўвагі сусветнай прамысловасці.

А між тым тэхніка не магла скарыстаць гэтай шматзначнай сілы, акрамя маленькай часткі яе, як ветранымі рухавікамі, паруснымі суднамі, а ўся-ж астатняя маса ветру была вольнай.

Так было да апошняга часу. Але зусім нядаўна з'явіліся весткі, што нямецкі інжынер Антон Флеттнер вынайшоў новы ветраны рухавік, які, як-бы, павінен зрабіць пераварот у тэхніцы.

Вучоныя сталі нават пагаварваць аб „ветраной рэвалюцыі“. Каб гэта было яснай, трэба даць каротенькую гісторыю перамогі чалавекам ветра.

Цяжка сказаць, калі чалавек пачаў сваю атаку на вецер. Але ва ўсякім разе можна сказаць, што гэта было ня так даўно, як можна было-б падумаць. Адно нам добра вядома, што шмат раней, чым энэргія ветра была выкарыстана рухавікамі, яна ўжо зьяўлялася сродкам перасоўвання па рэках і морах парусных суднаў.

Але чаму-ж чалавек, заваяваўшы першую пазыцыю, потым шпарка не пашоў наперад. Прычына гэтаму — капрызны ветра.

Справа ў тым, што вельмі скоро мяняецца яго сіла, бывае зусім знікае ў час

зацішша ці дасягае вагromнiстай сілы ў час гурагану.

Вось гэта і не давала магчымасці тэхніцы здолець капрызны ветра. Вельмі цяжка было зрабіць такі рухавік, які-б мог працаваць пры самым невялікім ветры і ў той-жа час быў забаронены ад напору буры.

Ды к таму, яшчэ вецер не заўсёды бывае, як-жа быць у такіх разох? Тады-ж ветравы рухавік зусім працаваць ня будзе.

Вось гэта і зьяўляецца галоўнай прычынай таго, чаму капрызны вецер ня быў доўгі час заваёваны.

Але ўсё такі што-небудзь у гэтым напрамку было зроблена. Былі прыдуманы два спосабы, якія давалі магчымасць досыць удачна лавіць энэргію ветру.

Першы спосаб наступны: агromністае кола, якое рухалася дзякуючы ветру, у сваю чаргу рухала дынамо-машыну, якая дае электрычны ток. У тыя дні, калі кола вельмі шпарка працавала пад дзеяннем ветру, дынамо-машына злішак сваёй энэргіі аддавала для захавання ў асобныя прылады т. зв. акумулятары. Калі ветру ня бывае, акумулятары тады пасылаюць ад сябе прызапасены імі электрычны ток.

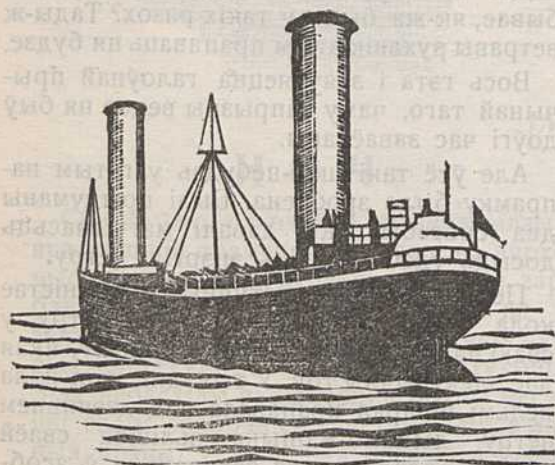
Другі спосаб: ветраное кола прыводзіць у рух помпы, якія набіраюць воду з ракі ці возера ў спецыяльна пабудаваныя для гэтага вадаёмы дзе-небудзь на высокім месцы. Вада з высокіх вадаёмаў па трубах цячэ ўніз, пападае ў водныя турбіны. Турбіны пачынаюць рухацца і прыводзяць у рух дынамо-машыны, якія выпрацоўваюць электрычны ток. Такім чынам і тут удаецца адхіліць нясталасць ветру пры яго скарыстоўванні.

Так было да апошняга часу. Але нядаўна ў Нямецчыне з'явілася цікавае судно „Буккаў“, якое зьявілася на сябе ўвагу. Вялікім натоўпам народ ішоў на бераг мора, каб паглядзець на гэта судно, на якім ня было ні парусоў, ні мачтаў, ні другіх снасьцей. Замест усяго гэтага на яго палубе былі два вальцы (цылін-

дры), падобныя на фабрычныя трубы, але з іх ня йшоў дым, ня чуваць было шуму машын, ні гук рухомах калёс. І ўсё-ж такі судно ішло вельмі шпарка, і паслушна накіроўвалася ў патрэбны бок.

Некаторы час трымалі ў сакрэце пабудову гэтага новага судна і толькі потым гэта стала вядома.

Увесь сакрэт яго знаходзіўся ў тых самых высокіх вальцох, каторымі „Буккаў“ так розніўся па надворнаму выглядзе ад астатніх караблёў. Яны і зьяўляліся рухавікамі новага судна.

Парусны карабель А. Флетнера.

Дзеля таго, каб зразумець, як гэтыя вальцы рухаюць карабель, трэба ўважліва разгледзець малюнак на старонцы 15.

Першы кружок уверсе ўяўляе сабой адзін з гэтых вальцаў у разрэзе,—чорны кружок—гэта сам разрэзаны валец, а астатнія кружкі з ліній—гэта струмені паветра, якія абымаюць кругом валец і ляжаць роўна і спакойна. Цяпер паглядзім на другі кружок з правага боку. Ён прадстаўляе сабой нярухомы валец, на які дзьме вецер. Тады струмені паветра ня будуць ужо ляжаць спакойна, а будуць рухацца ў адным напрамку, куды гоніць вецер, і будуць абымаць валец з абодвух бакоў, як паказана на малюнку. Але нічога асаблівага тут ня будзе.

Калі мы пачнём вярцець валец (левы малюнак), дык тут струмені ня будуць

ісьці з абодвух бакоў аднолькава, і вось чаму. Прымем, што вецер дзьме зверху, як паказана на малюнку, а валец верціцца навокал сябе ў напрамку знізу ўверх, як паказвае крывая стрэлка. Струменям з левага боку будзе ісьці цяжэй, бо валец з левага боку верціцца супроць струменю і як-бы гоніць іх назад. З правага боку струменям ісьці лёгка, бо цыліндар верціцца ў той бок, куды ідуць струмені і як-бы падганяе іх. Пагэтакі струменям цяжка ісьці з левага боку, а лёгка з правага, і яны выбіраюць шлях лягчэйшы і ідуць большай часткай з правага боку, як паказана на малюнку.

Што-ж ад гэтага атрымліваецца, калі з аднаго боку шмат струменяў, а з другога—мала?

Атрымліваецца тое самае, каб, напрыклад, з правага боку стаяў вялікі натоўп народу, а з левага чалавекі тры і перацягвалі валец, то, зразумела, вялікі натоўп перацягнуў-бы валец на свой бок. Тое самае атрымліваецца і тут.

На правым баку яшчэ струменяў шмат, а з левага мала, дык струмені паветра перацягваюць валец у правы бок і разам з ім карабель (гэты рух на малюнку паказан проста стрэлкай).

Гэта зьявішча ў навуцы называецца засмактываньнем (засасываньнем), бо выходзіць, што струмені ўсмоктваюць валец у сябе.

Адгэтуль зразумела, каб лепш карабель рухаўся, трэба, каб вецер дзьмуў у бок карабля, напр., карабель стаіць носам на поўнач, вецер дзьме з усходу, як раз у бок карабля, а валец верціцца з захаду на ўсход (адваротна, як паказана на левым малюнку), тады струменяў з поўначы будзе болей, бо той бок рухаецца ў тым напрамку, куды дзьме вецер і пагэтакі карабель пойдзе на поўнач. Калі-ж вецер будзе дзьмуць уздоўж карабля, а не з бакоў, дык карабель рухацца ня будзе, бо карабель бокам рухацца ня можа, а толькі ці носам ці задам. Калі-ж у другіх напрамках вецер дзьме, напр., наўкос, дык вальцы рухаюцца і з гэтым рухаецца і карабель. Проста зьменаў вярчэння вальцаў можна лёгка накіраваць рух судна ў патрэбны бок. Так, напрыклад, калі патрэбна павярнуць карабель у які-небудзь

бок, то трэба вярцець вальцы ў проці-
валежных напрамках таму, у якім напрам-
ку жадаюць пусьціць карабель. Вось і
ўсё ніжэйшае ўстройства вальцаў Флет-
тнера.

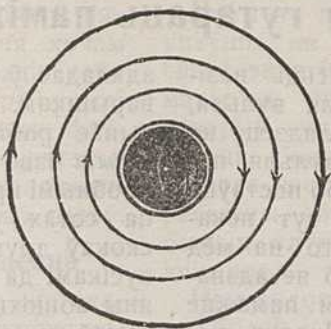
Цяпер паглядзім, якую-ж
карысьць прынясе нам гэта
вынаходка. Мы ўжо ведаем,
што для працы вальцаў не-
абходна іх вярцець, значыць
патрэбен матор, які-б і рухаў
гэтыя вальцы. Гэта і ёсьць
тое, на што траціць новы
карабель апал.

І практыка паказала, што
гэты расход вельмі нязнач-
ны. Сіла гэтага рухавіка

можа давесці яе да двух чалавек—
аднаго ў матора, другога ў руля.

Так мы бачым, што флеттнеравы валь-
цы даюць вялікую эканомію ў апале,
гэтым удзешаўляюць перавозку грузаў і
пасажыраў, і гэтым самым
сьмела скідаюць вугаль і
нафту з таго пачэснага месца,
якое яны займалі дасюль на
марскіх шляхах зносін.

Гэта новая вынаходка мо-
жа быць скарыстана ня
толькі ў морскім транспорце.
Флеттнер запэўняе, што яго
рухавік можа быць ужыты
на самалётах, дырыжаблях
і г. д. Ён ўжо ў сучасны мо-

Як працуюць цыліндры А. Флеттнера.

роўна прыблізна 20% той моцы, якую
судно атрымлівае ад ветру пры дапамо-
зе гэтых вальцаў. Так што, напрыклад,
калі судно рухаецца пры ветры з такой
хуткасцю, як тады, калі-б яно рухалася
пры паравых машынах, маючых моц
1000 конскіх сіл, новыя флеттнеравы
вальцы, перадаючы такую-ж сілу судну,
патрабуюць для свайго вярчэння руха-
віка толькі ў 20 конскіх сіл. Такім чынам,
моц рухавіка, а значыць, і расход апалу,
памяншаецца ў 50 разоў.

Але гэта ня ўсё. Гэтае новае судно дае
магчымасць скараціць карабельную ка-
манду на дзеве трэці, і ў крайнім выпадку

мант буйныя амерыканскія авіяцыйныя за-
воды робяць спробы ў гэтым напрамку.

Флеттнер таксама кажа, што яго цы-
ліндры могуць замяніць апал на
электрычных станцыях, які так дорага
каштуе і, такім чынам, даць напалову
дзешавей электрычную энэргію. Гэта ўсё
кажа за тое, што ўся агромністая энэ-
ргія ветру, якую мы толькі што падлічалі,
можа быць скарыстана намі простым
і не дарагім спосабам. Гэта гаворыць
яшчэ і за тое, што ўладары прамысло-
васці—вугаль і нафта—уступаюць мес-
ца ветру, які да сучаснага моманту быў
толькі руйнуючай сілай. П. Брэстскі.

ЦІКАВАЕ З ЖЫЦЦЯ ПЧОЛ

Як пчолы гутараць паміж сабою

Калі ў вас маецца магчымасць назіраць над пчоламі блізка каля вульля, зрабеце наступны вопыт. Пакладзеце на лаўку ў садзе, недалёчка ад вульля, паперку, памазаную мёдам, альбо пастаўце сподачак з мёдам, пачакайце тут некаторы час, і вы ўгледзіце, што на мёд сядзе пчолка. Дзеля таго, каб яе адзначыць, цененькім пэндзальчэкам памажце ёй сьпінку алеевай фарбай. Пчолка, набраўшы мёду, паляціць. Нядоўга прыдзецца вам чакаць, пакуль разам з ёю падчас і без яе, прыляціць мноства пчол. Як відаць, пчолка паведаміла сваім таварышкам аб тым, што там, на лаўцы, маецца добры запас мёду. Якім чынам яна паведаміла аб гэтым? Дзеля таго, каб гэта падгледзіць, вам прыйшлося-б пабудаваць вулей са шкляною сьценкаю. Калі гэта для вас немагчыма, вам прыдзецца задаволіцца тым, што нядаўна бачыў нямецкі вучоны *Фрыш*. Пасьля шматлікіх назіраньняў з удзелам сваіх памоцнікаў вучоны ўпэўнен у тым, што наанава выкрыты мёд пчолка ніколі не

адкладае ў соты, а раздае яго сваім таварышкам. Кончыўшы раздачу, яна пачынае рабіць асобага роду рухі, якія *Фрыш* заве мядовымі скокамі. Хуткімі і дробнымі крокамі яна пачынае кружыцца па сотах у адзін бок. У часе гэтых скокаў другія пчолы датыкаюцца сваімі вусікамі да живоціка пчолкі. Відаць, што яны абнюхваюць яе. Увесь сэнс гэтых рухаў у тым, што пчолка стараецца паднесці свой живоцік да вусікаў памагчымаў большага ліку сваіх таварышак.

Нюхайце і ляціце шукаць!

Пасьля гэтага пачынаецца вялікае ўзбуджаньне сярод пчол, соткамі яны вылятаюць з вульля і пачынаюць шукаць.

У часе аднаго вопыту *Фрыш* паставіў сподачак з мёдам на сенажаці ў адлегласьці аднаго кілёмэтру ад вульля, прычым паміж вульлём і сподачкам знаходзіўся досыць высокі ўзгорак і лес. І ўсё-ж такі разведчыца адшукала гэты мёд, і прыблізна праз гадзіну сюды прыляцелі іншыя пчолкі.

Як пчолы адшукваюць свой вулей

У прыродзе пчолы робяць свае вульлі ў дуплах дрэў, і так прызвычайваюцца да свайго дупла, што лёгка адшукваюць і дупло і ўваход у вулей. У прыродзе не здараецца такога выпадку, каб вулей павярнуўся альбо аддзьвінуўся, таму ў пчол не разьвівалася гэткая здольнасьць, пры дапамозе якой яны маглі-б адшукваць вулей, перастаўлены на другое месца. З гэтай прычыны яны становяцца зусім бездапаможнымі, калі гэткі выпадак зрабіць штучна. Калі пчолы паляцяць за дабычай, перавярнеце вулей уваходам (лятком) крыху на бок, пакінуўшы вулей стаяць на тым-жа месцы. Пры звароце з поля пчолы зьбяруцца на тым месцы вульля, дзе раней знаходзіўся ляток і

дзе цяпер яго няма. Калі вулей павернуты проста у працілеглы бок, пчолкі ня змогуць трапіць у вулей. Спрабуйце цяпер адсунуць вулей на аршын, пчолы зьбяруцца на тое месца, дзе раней стаяў вулей, аднак, праз некаторы час адшукваюць сваю хату. Калі вы адсуніце сажні на два ад ранейшага месца, дык пчолы будуць кружыцца вакол таго месца, дзе раней стаяў вулей і ня знойдуць яго. А калі паставіць заместа вульля пустую скрынку з дзюркай, дык пчолы ўлезуць у гэтую скрынку і пачнуць нават будаваць соты.

З гэтых вопытаў відаць, што пчолы адшукваюць вулей па месцу яго становішча ў адносінах яго да акаляючых прадметаў.

ЗАВАЯВАНЬНЕ СОНЦА

Заваяваць сонца. Прымусіць яго працаваць. Якія гэта незьдзісьнімыя мары.

Гэтак, напэўна, падумае шмат хто з вас. А між іншым, тут няма нічога нясур'эзнага. Мы вельмі часта ня хочам зразумець, што ўжо даўно парабацілі сабе частку сонечных праменьняў, прыручылі іх і прымусілі працаваць на нашых фабрыках, заводах, грэць нашыя кватэры, сьвяціцца ў нашых электрычных лямпачках і рабіць сотні і тысячы малых спраў.

Якім-жа чынам гэта адбываецца

Возьмем які-небудзь рухавік; ну, скажам, добра ўсім нам вядомую паравую машыну, і пабачым, дзе-ж тут сонечныя праменьні, і якім чынам мы схітрыліся і прымусілі іх працаваць.

Што адбываецца ў паравой машыне? Пар, трапляючы з паравога катла ў рабочы цыліндр, сілай свайго націску рухае ўзад і ўперад поршань, які ў сваю чаргу круціць махавое кола. Як быццам сказаць тут аб рабоце сонца ня прыходзіцца. Але-ж пільней паглядзім на гэтую справу. Адкуль бярэцца пар? Каб здабыць пар,—трэба сагрэць ваду ў катле і спаліць пэўны лік апалу. Вось тут-жа мы і сустракаем работу сонца ў паравым рухавіку, таму, што апал, гэта тыя-ж сонечныя праменьні, толькі перапрацаваныя ў вялічэзнай фабрыцы, назва якой—прырода.

Якім-жа чынам гэта адбываецца ў прыродзе? Пад уплывам сонечных праменьняў зьяўляюцца часткі расьлін праглынаюць з паветра вуглякіслату, якая знаходзіцца ў ім. Вуглякіслата—асаблівы газ, які складаецца з вугляроду і кіслароду. Пры дапамозе вады, якую расьліна бярэ зямлі, у гэтай „фабрыцы зьяўнага лісту“ адбываецца надзвычайна цікавае ператварэньне: сонечная энэргія, пры дапамозе вады і вуглякіслаты, ператвараецца ў крахмал, які і служы матар'ялам дзеля ўтварэньня дравясіны, г. зн. таго, з чаго складаюцца, галоўным чынам, ствалы дрэў.

Такім парадкам, у зьяўных частках расьлін утвараецца крахмал з вуглякіслага газу і вады. Але вуглякіслы газ, які лісты бяруць з паветра, няздольны гарэць. Вада, як вы ведаеце, то-ж самае—ува ўсякім выпадку гарэць ня можа. Якім-жа

чынам іх злучэньне дало нам тую дравясіну расьлін, якая зьяўляецца нашым асноўным апалам?

Усё гэта ад сонца. Сонечны прамень, упаўшы на зьялены ліст, накарміў яго сваёй энэргіяй і зрабіў з крахмалу той матар'ял, пры дапамозе якога чалавек утварыў амаль усю сучасную прамысловасьць. Сонца няпрыкметна для чалавека схавала частку сваёй энэргіі ў зьяленыя расьліны, але-ж чалавек навучыўся здабываць адтуль гэтую энэргію, спальваючы апал.

Нам вядома, што з цягам часу чалавек усё болей і болей зьніштажае апал.

Дзякуючы гэтаму, няма нічога дзіўнага, што вучоныя не супакоіліся на гэтым і задалі сабе гэткае пытаньне: ці ўсё сонечная цяпло мы выкарыстоўваем, спальваючы апал? Можа быць, мы зможам яшчэ дзе-небудзь знайсці гэтую сонечную энэргію і ўжыць яе для сваёй карысьці?

Каб разьвязаць гэтае пытаньне, яны заняліся перш за ўсё падлікам таго, колькі цяпла пасылае нам на зямлю сонца.

Першы падлік, зроблены, прыкладам, сто гадоў таму назад французскім вучоным Пулье, даў нам надзвычайна добрыя вынікі. Ён паказаў, што ў сярэднім кожны квадратны сантыметр паверхні, на якую падаюць нахільна сонечныя праменьні, атрымоўвае кожную мінуту каля адной малой калёрыі цяпла¹⁾, г. зн. праменьні, якія падаюць на квадратны сантыметр, могуць нагрэць адзін грам вады на адзін градус.

Але што гэта—вялікая ці малая энэргія? Зробім невялічкі падрахунак. На паверхні дзвюх старонак звычайнай паперы мы, кажучы груба, маем 2.000 квадратных сантыметраў. На гэтую паверхню сонца ў сваіх праменьнях пасылае ў мінуту 2.000 малых калёрыяў цяпла. Цяпер паўстае пытаньне, у колькі мінут гэтым цяплом можна ўскіпяціць, ну, хаця-б шклянку вады?

¹⁾ Адной малой калёрыяй завецца той лік цяпла, якое трэба страціць, каб нагрэць адзін грам вады на адзін градус. Значыць, іншымі словамі, калі ў нас у каструлі 500 грам вады і мы яе нагрэем з 10 на 70 градусаў, г. ё. на 60 градусаў, дык такім чынам мы на гэта страцім: $500 \times 60 = 3.000$ малых калёрыяў цяпла.

У шклянцы 250 грам вады, і яе трэба нагрэць з пакаёвай тэмпературы, гэта ёсьць з 20 градусаў да 100 градусаў ці, кажучы прасцей, на 80 градусаў. Дзеля гэтага нам прыдзецца страціць $250 \times 80 = 20.000$ малых калёрыяў.

Такім чынам, тым цяплом, якое сонца пасылае на 2 старонкі нашай пішчай паперы, мы зможам ускіпяціць шклянку вады ў $20.000 : 2.000 = 10$ мінут.

Каб усю гэтую цяплыню мы маглі перарабіць у механічную (рухавую) энэргію, дык, ловячы сонечную энэргію на кожным *квадратным кілёмэтры зямной паверхні*, мы атрымалі-б па 1 мільёну конскіх сіл. І нават, калі-б мы ўжылі для сваіх патрэб толькі адну дзiesiąтую (0,1) гэтай энэргіі, дык і ў гэтым выпадку з кожнага квадратнага кілёмэтру мы атрымалі-б 100.000 конскіх сіл, г. ё. амаль удвайне болей таго, што дае нам Волхаўбуд.

Лічачы такім-жа парадкам, мы лёгка знайшлі-б, што дзеля замены працы ўсіх маскоўскіх электрычных станцый сілаю сонечнай энэргіі нам прыйшлося-б адвясці каля Масквы невялічкае поле, прыкладам, з Хадынскае, і збіраць пасылаемую на яе энэргію сонца.

А калі ў дадатак да ўсяго гэтага мы прыпамытаем пра лежачы пад палячымі праменьнямі сонца пустыні Азыі, Афрыкі, Амэрыкі, дык дзеля нас зробіцца ясна, якія вялізарныя запасы энэргіі пасылае на зямлю сонца ў сваіх праменьнях.

І з гэтых запасаў сонечнае энэргіі, якую атрымоўвае наша зямля, на харчаваньне расьлін і ўтварэньне апалу расходуюцца ўсяго толькі адна паўтаратысячная частка. Астатні-ж лік сонечнае энэргіі прападае дзеля нас бяз усякай карысьці.

Як толькі гэтая задача была вырашана вучонымі, адразу-ж паднялося пытаньне аб тым, каб якім-небудзь парадкам злавіць гэта сонечнае цяпло і прымуціць яго працаваць на карысьць чалавека. Тэхніка рашуча прынялася за выпраўленьне гэтае цяжкае задачы, і за апошнія гады дасягнула вялікіх посьпехаў, пабудоваўшы гэтак званыя „сонечныя рухавікі“.

У дзіцячыя гады вы, напэўна, рабілі і робіце гэtkі вопыт. Узяўшы лупу (павялічальнае шкло) і накіраваўшы яе на сонца, вы лавілі гэтым падаючыя на лупу сонечныя праменьні. Дзякуючы асаб-

лівай уласьцівасьці лупы, праменьні збіраліся ў адну кропку і прапальвалі ці вашу шапку ці рукавы вашае кашулі.

Ці арудуючы такім-жа чынам кавалкам люстра, вы-ж зноў такі лавілі сонечныя праменьні і пускалі па сыценцы ці твары сваіх сяброў сонечнага „зайчыка“.

Вось на гэтых двух вопытах і аснова на праца сонечнага рухавіка.

Уявеце сабе вялізарную люстравую лэйку, якая паднята па-над зямлёй на асаблівай мачце (слуп). Лейка мае асаблівую прыладу, якая, няспыняючыся, рухае лэйку гэtkім чынам, што кожную мінутіну гэтае люстра накіравана проста на сонца.

Сонечныя праменьні, адскакваючы ад люстра (такім-жа чынам, як і ў вашым дзіцячым вопыце сонечнага „зайчыка“), трапляюць на чорную паверхню катла, стаячага пад гэтым перакінутым люстрам. Вада, якая знаходзіцца ў катле, пачынае кіпець (прыпомніце ваш вопыт з лупай) і пара яе накіроўваецца ў звычайны поршнявы цыліндар. Тут яны прыводзяць у рух поршань, а ён у сваю чаргу прыводзіць у рух любую машыну. Вось вам усё няхітрае пабудаваньне сонечнага рухавіка.

Гэtkія сонечныя матары пастаўлены ў сучасны момант у многіх месцах Эгіпту (Афрыка), Алжыру (Афрыка) і Каліфорніі (Амэрыка). Гэtkі-ж рухавік быў выстаўлены і на нашай Усесаюзнай Сельска-Гаспадарчай выстаўцы ў 1923 г.

Некалькі інакш збудаваны іншы від сонечнага рухавіка. Уявеце сабе некалькі радоў доўгіх люстравых карыт, якія стаяць на адчыненым месцы. У сярэдзіне іх пракладзена шкляная трубка, напоўненая вадою.

Пад уплывам сонечных праменьняў, якія адбіваюцца ад люстравых сыценак на трубку, вада ў ёй награвецца і трапляе ў цэнтральна-зборачны рэзэрвуар з тэмпературай каля 80°. Адсюль насосы перакачваюць яе ў такія трубка, якія з усіх бакоў абкружаюць паравы кацёл, у якім знаходзіцца хутка кіпячая вадкасьці (эфір, аміяк, сярністая кіслата і г. д.). Цяплыня гарачай вады хутка прымушае кіпець вадкасьць катла, пара якой пападае ў поршнявы цыліндар і робіць там сваю звычайную працу па прывядзеньню ў рух поршня.

Вось вам усе посьпехі, якіх дасягнула сучасная тэхніка па заваяваньню сонечнай энэргіі.

Мы ўдзельнічаем у грамадзкім жыцці

Вось наша праца

(Насовіцкі раён, Гомельскай акр.)

Грамадская праца

Піонэры дзяжураць у хатах-чытальнях і нардамох (Лагуны, Чарнянка і Падабранка). Прымаюць удзел у працы бібліятэчнага гуртка і памагаюць яму ў працы (Насовічы). Маюцца грамадзкія арганізацыі, сябрамі якіх састаяць піонэр-атрады—МОПР і ОДД. Праца ОДД пры адным атрадзе выражалася ў пастаноўцы спектакляў на карысьць бяспрытульных.

У Падабранцы яч. ЛКСМБ на вырочаныя піонэрамі грошы ад пастаноўкі спектаклю *закупіла матар'ял, і камсамольцы нашылі бяспрытульным боты і чаравікі.*

Калі адбываліся перавыбары сельсаветаў, піонэры малявалі дыяграмы і разносілі выбарчыя позвы.

Праца сярод неарганізаваных дзяцей вядзецца, але перыядычна, і выражаецца ў пастаноўцы спектакляў і масавых гуляняў.

У школе піонэры ўбіралі клясы і прымаюць удзел у школьным самакіраванні. У двух школах арганізавалі пераплётныя майстэрні, і атрымліваемыя грошы ішлі на карысьць дзяцей Заходняй Беларусі.

Сельска-гаспадарчая праца

Вясной былі заданыя пільныя заданні піонэр-атрадам: „Аб ахове карысных птушак“ і „Як арганізаваць агарод“. Акрамя гэтага Райбюро склікала нараду вожатых, дзе сумесна з аграномам прапрацавана пытаньне аб сельска-гаспадарчай працы. На сёнешні дзень у нашым раёне *мы маем арганізаваных—7 калектывных агародаў і асобных градак* (Прыбыткі, Дуянаўка, Івакі, Насовічы, Прохараўка, Чэрацянка і Падабранка).

У далейшай працы піонэр-атрадаў Насовіцкага раёну неабходна звярнуць увагу на працу піонэраў у сям'і, з неарганізаванымі дзецьмі, асабліва бяспрытульнымі, па ахове лясоў і разьвярнуць працу сярод батракоў.

Целяшэўская.

Заняты живою справай

(Аршаншчына)

Высокі пiонэр-атрад направіў невялічкі мост. Пiонэры атрадаў Арахі, Юрцава, Грабіна практыкавалі чытку газет бацьком, дапамагалі камітэтам ўзаемадапамогі і парт'ячэйкам у аздобленьні залі, маляваньні лэзунгаў, загалоўкаў насыценгазэты.

Атрады Юрцава, „Чырвоны Кастрычнік“, Арахі, Грабіна досыць добра абсталявалі пiонэр-пляцоўкі і вакол іх разгортваюць усю масавую работу: фіззаяткі, гульні, сьпевы.

Дзякуючы гэтаму быў вялікі наплыў дзяцей у пiонэр-атрады, і атрады ўзрасьлі да 75—80 чалавек.

Найдовіч.

Прыносім бацьком газэты.

(Горад Мазыр; атрады ЮП на фабрыцы „Чырвоны Кастрычнік“)

Мы штодзенна дапамагаем фабкому „Чырвоны Кастрычнік“ у яго клюбнай працы. Аздоба клюбу ў сьвяты, маляваньне плякатаў і лэзунгаў, маляваньне насыценнай газэты „Фанэра“, раздача газет рабочым—вось наша штодзенная праца.

За ўвесь час існаваньня арганізаваны 2 групы акцябрата. У падшэфнай вёсцы Бярозаўцы арганізавана пiонэрскае зьвяно, якое ўступіла ў МОПР і Т-ва Авіахім. Нашыя пiонэры прымалі таксама ўдзел і ў кружачных зборах.

Што тычыцца тэхнічных навываў нашых атрадаў, дык у гэтай галіне арга-

нізаваны наступныя гурткі: 2 вышывальных, пераплётны пры фабрычнай бібліотэцы, сталярная майстэрня, фізкультурны гурток і плавацельны.

Для пiонэраў старэйшага ўзросту арганізаваны гурток па вывученьню гісторыі ЛКСМБ (14-15 гадоў), а для малодшага—гурток па вывученьню праграмы УсёЛКСМ.

Трэба адзначыць, што найлепшая зацікаўленасьць, асабліва з боку дзяўчат, гэта да гурткоў вышываньня, а з боку хлапцоў—да сталярнай майстэрні.

У самы апошні час пры атрадах арганізаван шумавы оркестр, працай якога пiонэры асабліва цікавяцца.

С. М. Сьпявак.

Пiонэры, ня зьнішчайце птушак!

Шмат шкоды прыносяць дзеці нашым птушкам. Пад восень, калі сьпеюць каноплі і іншае зельле, тады пачынаецца вялікае зьніштажэньне птушак, асабліва шчыглоў і чыжоў. Дзеці ў гэты час насіляваюць каноплі і іншае зельле, на якое пачынаюць сіліцца птушкі. Некаторыя хлапцы ня пільнуюць, насіліўшы, канпель, і такім чынам, усіліўшыся, птушкі задушваюцца. Пiонэры павінны кінудь зьніштажэньне птушак, а таксама павінны стрымліваць ад гэтага другіх дзяцей, бо птушкі прыносяць нам карысьць.

Атрады павінны стаць ярымі абаронцамі птушак. Яны павінны адгароджваць асобныя месцы ў лесе ці ў кустох, дзе-б маглі разводзіцца нашы прыяцелі—птушкі.

Пiонэр П. Гарошак.

ІМЯ ІМ—КАТЫ

Зьдзекі над дзецьмі ў Заходняй Беларусі

Слоў не хапае для абурэньня супроць польскіх паноў, якія на працягу сямі год зьдзекуюцца над нашымі братамі ў Заходняй Беларусі.

Паны законам забаранілі існаваньне беларускіх школ. Заместа беларускіх школ у Заходняй Беларусі існуюць выключна адны польскія школы. Гэта зрабілі польскія паны, каб апалячыць беларусоў, зрабіць іх палякамі. Да таго польскі панскі ўрад увёў абавязковае навучаньне для дзяцей. І прыходзіцца нашым братам вучыцца на чужой, незразумелай польскай мове. А калі бацькі не згаджаюцца аддаваць сваіх дзяцей вучыцца ў польскія школы, дык на іх накладецца штраф.

Піонэры ведаюць, што значыць вучыцца на чужой мове, якую можна пачуць *толькі ў школе*. Але гэтага мала. Польскі ўрад забараніў настаўнікам-беларусам вучыць дзяцей у Заходняй Беларусі. У Заходнюю Беларусь высланы польскім урадам самыя *заядлыя настаўнікі-палякі*. У іхнія рукі трапляюць дзеці. І яны зьдзекуюцца над малымі дзецьмі—нашымі братамі: аплявухамі, бізунамі, нажамі ўганяюць у дзіцячыя голавы „высокую“ польскую культуру.

Так! Аплявухі, бізуны, нажы на службе ў паноў польскіх настаўнікаў. І тут-жа побач высокі „ідэал“ польскасьці, культуры...

Нядаўна ў Менску вышла з друку кніжка, цікавая кніжка, у якой сабраны ўсе

інтэрпэляцыі (заявы) Беларускіх Паслоў Польскага Сойму да польскага ўраду, выкліканых зьдзекамі польскіх урадоўцаў, поліцэйскіх жандараў, польскіх настаўнікаў над жыхарствам Заходняй Беларусі.

У гэтай кніжцы, якая правільна названа „*Крывавай кнігай*“, маюцца і інтэрпэляцыі (заявы), якія апавядаюць нам факты зьдзеку польскіх настаўнікаў над дзецьмі рабочых і сялян—нашымі братамі і сёстрамі.

Сэрца сьціскаецца ад болю, калі чытаеш гэтыя жудасныя апавяданьні аб зьдзеках. Хочацца голасна крыкнуць паномам: *Што вы робіце, каты! Досыць зьдзекаў, досыць катаваньняў...*

Нашыя браты мучацца ў панскай няволі. І так пакутуюць сем гадоў. Гэтыя скаргі беларускіх паслоў, зразумела, застаюцца амаль што без выкананьня. На іх польскі ўрад мала зьвяртае ўвагі і ўвесь час ня спыняе зьдзекаў над нашымі братамі.

Аб чым кажуць гэтыя скаргі,—паслухайце:

У вёсцы *Крушылоўшчына*, Жухавіцкае гміны, Нясвіскага павету, насупроць волі насельніцтва, школьная ўлада адчыніла польскую народную школу. Вучыць у гэтай школе *Антон Гарбачэўскі*, які ў працягу колькігадовае практыкі адзначаўся толькі грубіянствам, п'янствам, ён страшэнна катуе дзяцей. 12-гадовая дачка Пятра Ваўчка была гэтак пабіта настаўнікам, што пасяля ў *працягу*

тыдня была хвораю і не магла хадзіць у школу. За гэта настаўнік пастараўся яе яшчэ пакараць штрафам за тое, што не хадзіла ў школу.

Але гэтага мала. Вось яшчэ адзін жывы факт, упісаны ў „Крывавую кнігу“ з практыкі таго-ж ката-настаўніка.

„У суботу была збіта дзяўчынка 8 гадоў, Мар'я Бухавец,—сцяраўшы лінейкай, пасля галавой аб сцяну, а ўрэшце настаўнік, кінучы яе на землю, налёг ёй на галаву і пачаў біць кулакамі па хрыбце, пакуль дзіця не счарнела“...

У вёсцы Лядзіна настаўнік польскай школы Біль пабіў цэпам 8-гадовага вучня Пятра Жыгаліка. Ён-жа пабіў і перапалохаў 7-гадовую Стэфанію Якаўчык, якая з гэтай прычыны была хворая і ляжала ў ложку, аднак настаўнік прымушаў, каб яе пасылалі ў школу і прымусіў бацьку прынесці ў школу хворую дачку на агляд яе настаўнікам.

Катаваньні настаўнікамі дзяцей даходзяць да калецтваў. Так, настаўнік Францышак Бажык—кіраўнік польскай школы ў м. Іодах Дзісьненскага пав., скалечыў 13-гадовага хлопчука Язэпа Каваленку, б'ючы яго па галаве датуль, пакуль у вучня ня лопнула бубённая балонка ў вуху. Вось пасведчаньне раённага доктара:

Гэтым сьцьвярджаю, што ў Язэпа, сына Івана Каваленка, 13 гадоў, з м. Іоды—разрыў бубённой балонкі ў правым вуху. Вуха гноіцца. Калецтва цяжкай катэгорыі.

Подпіс доктара.

Той-жа Бажык ледзь не да сьмерці збіў дзяцей бацькоў Ксаверага Тоўкіня,

Віктара Міцкевіча і інш. Каб бацькі ня жаліліся ўладзе на настаўніка, Бажык, маючы пры сабе заўсёды рэвольвэр, пагражае сялянам стралянінай з рэвольвэру, калі хто выступіць супроць яго.

„Сыстэма навучаньня беларускіх дзяцей у польскіх школах, якая імкнецца да навязваньня беларускаму народу польскасьці ня раз даводзіць да такіх дзікіх выбрыкаў, якія не сустракаюцца ўжо

пэўна нават у землях Азіі з першабытнай культурай“,—так пішуць інтэрпэляцыю беларускія паслы „Паном міністрам“.

І праўда, — вось дзе „культура“:

Настаўніца польскай школы ў в. Дзевяткі Сьвянцянскага павету садзіць дзяцей у хлеў, дзе і трымае іх доўгі час разам са скацінай. Вучні—Косьцік Усаевіч, Алена Буйноўская, Бронік Усаевіч, Стася Яроўская, Болесь Усаевіч, Адэля Буйноўская, Казік Яроўскі, Болесь Расошка, Стасік Расошка і інш. мусілі прасядзець у хлеве разам са сьвіньмі па некалькі гадзін.

Слухайце далей.

Настаўнік польскай школы К. Пехалік вучню Бародзеніскай школы Янку Бардзелю вырваў з галавы жменю валасоў, і, будучы ў злосьці, вырванымі валасамі тыкаў дзіцяці пад нос. Хлопца Болесь Цітовіча настаўнік так пабіў кіем, што той мусіў досыць доўга хварэць і застаўся з пакалечаным пальцам... Ён-жа, будучы ў злосьці, з нажом кінучы на дзяўчынку Анэлю Цітовіч і страшыў яе зарэзаць; дзяўчынка так перапужалася, што цяпер баіцца хадзіць у школу...

У часе лекцыі гісторыі настаўнік Дубітаўскай польскай школы, пан Кох, запытаў дачку У. Мацешыка, ці яна ведае гісторыю Польшчы і ці яе бацька мае знаёмасьць з гісторыяй Польшчы. На та-

Так „навучаюць“ польскія настаўнікі беларускіх дзяцей грамаце.

кое запытаньне вучаніца нічога не магла адказаць настаўніку. Настаўнік-жа зьняў раменны пояс з вучня Васіля Куліцкага і пачаў біць вучаніцу гэтым поясам па галаве, па твары і грудзёх, кажучы: „А можа табе і твайму бацьку хочацца вучыць *беларускую гісторыю?*“ Мала таго, што настаўнік зьбіў дзіця, дык яшчэ пакінуў яе без абеду да самага вечара. *Зьбітая, згаладалая і застрашаная дзяўчынка баіцца хадзіць у школу...*

Так польскія настаўнікі зьдзекуюцца над нашымі братамі і сёстрамі, дзецьмі рабочых і сялян.

Усіх фактаў не пералічыш. Кожны факт—малюнак жудасьці. Нам, жывучы ў Савецкай Беларусі, дзе гэтых катаваньняў ужо даўно няма, з больлю ў сэрцы прыходзіцца чакаць таго часу, калі працоўныя Заходняй Беларусі возьмуць уладу ў свае рукі, і сваімі-ж рукамі адплюцяць польскім панам за зьдзекі і катаваньні.

Няхай гэтыя радкі крывавай праўды яшчэ раз напамінаць усім піонэрам і вучням вольнай Савецкай Беларусі, як пакуюць паднявольныя нашыя браты і

*Польская школа для беларускіх дзяцей—гэта ня-
«зная яшчэ ў сьвеце турма.*

сёстры, як цяжка жывецца ім пад апекаю панскай Польшчы і яе настаўнікаў, імя якім—*каты*.

А-віч.

„Эстафэта“ пановаму

Усім знаёма гульня ў эстафэту: удзельнікі гульні выстрайваюцца ў дзьве шэрагі, узатылак адзін другому. Першыя два ўдзельнікі з мячыкам альбо кійком у руках, па сыгналу кіраўніка, лятуць да „слупа“ (зэдлік, крэсла), аблятаюць яго, кожны зьвяртаецца да сваёй партыі, перадае эстафэту чарговаму ўдзельніку, той ляціць да слупа, аблятае яго і г. д. Партыя, апошні ўдзельнік якой прыляцеў раней апошняга ўдзельніка гульні з другой партыі, выіграе гульню.

Падумаем над гэтай гульніёю, каб можна было ўнесці ў яе новае. Спрабуем замяніць мячык, кій—вадою. Будзе цікавей? Ці ўдасца? Ці хоць і будзе весялей, але разальюць ваду, абальюць адзін другога. Ці нельга ўвесці ў гульню агонь? На зэдліках будуць стаяць сьвечкі і ляжаць запалкі. Адзін удзельнік падлятае і запальвае сьвечку, другі, з гэтай-жа партыі, ляціць і гасіць, трэці зноў запальвае, чацьверты гасіць... І так да канца гульні. Давайце спрабуем?

УГАДАЙ ???

Задача № 1

Суровы закон

Калісьці жыў люты ўладар, які нікому не дазваляў уваходзіць у свае ўладаньні. На мосьце праз пагранічную рэчку быў пастаўлен вартавы, узброены з галавы да ног, і яму загадана было дапытваць кожнага падарожнага:

— Зачым ідзеш?

Калі падарожнік у адказ гаварыў няпраўду, вартаўнік павінен быў яго схіпіць і тут-жа павесіць. Калі-ж падарожнік адказваў праўду, ён і тады ня мог выратавацца: вартаўнік павінен быў ураз-жа ўтапіць яго ў рэчцы.

Такі суровы закон выдаў люты ўладар. І ня дзіва, што ніхто не адважваўся наблізіцца да яго ўладаньняў.

Але вось аднаго разу да маста запаведнай граніцы спакойна падышоў селянін.

— Зачым ідзеш?—сурова спытаў яго вартаўнік, рыхтуючыся пакараць сьмерцю адважнага падарожніка, які, не разважаючы, ішоў на верную пагібель.

Але адказ быў гэткі, што вартаўнік, строга выконваючы закон лютага ўладара, нічога ня мог зрабіць з хітрым селянінам і прапусьціў яго да свайго гаспадара.

Чытач! Які адказ даў селянін?

Н.

Адказ на задачу № 1

Суровы закон

На пытаньне вартаўніка, „Зачым ідзеш?“—селянін даў такі адказ:

— Я іду, каб быць павешаным вось на гэтай шыбеніцы.

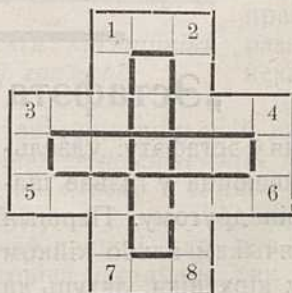
Такі адказ зьбянтэжыў вартаўніка. Што ён павінен зрабіць з селянінам? Павесіць? Але тады выйдзе, што селянін сказаў **праўду**, а за праўдзівы адказ загадана ня вешаць, а тапіць. Але і ўтапіць нельга. У такім разе выйдзе, што селянін змаў, а за хлусьню загадана вешаць. Таму вартавы нічога ня мог зрабіць з хітрым селянінам і прапусьціў яго да лютага ўладара.

Задача № 2

Я—назва гораду Зах. Беларусі. Калі вы знойдзеце ніжэйадзначаныя словы, дык другія літары гэтых слоў дадуць назву гэтага горада.

1. Калакол (4 літары)
2. Міжнародная організ. моладзі (3 літ.)
3. Горад БССР (6 літ.)
4. Вялікі горад БССР (5 літ.)
5. Бацькаўшчына (6 літ.)
6. Дакумант (3 літ.)
7. Правадыр працоўных (5 літ.).

Задача № 3

Знайсьці і ўпісаць у клеткі фігуры словы, якія маюць значэньні:

- 1—2 стагодзьдзе;
- 3—4 птушка;
- 5—6 злучнік (граматычнае); зерня, ярына;
- 7—8 палка;
- 1—7 горад БССР;
- 2—8 пірог;
- 3—5 орган улады БССР;
- 4—6 кавалак.

Як-бы зрабілі вы?

Падумайце, як вышлі-б вы з гэтакага цяжкага становішча: група комсамольцаў зьвярталася з конгрэсу КІМ'у, да сябе, у Аўстралію. Ехалі яны на маторнай лодцы. Раптам узнялася бура, лодку кідала з боку на бок, урэшце яе падхапіла высокая хваля, узняла высока-высока і ўдарыла аб нешта цвёрдае. Як выявілася,—гэта бераг бязлюднай выспы. Комсамольцы выбраліся, выцягнулі свае рэчы, распалілі касьцёр, абсушыліся, пасьнедалі кансэрвамі і пайшлі ў глыб выспы на разведку. Уся выспа была пакрыта сухім чаротам. Калі комсамольцы адышлі ад месца стаянкі на далёкую адлегласць, яны ўгледзелі ўдалі вялізнае полымя. Хлопцы зразумелі, што ў гэтым яны вінаваты, бо не загасілі

кастра, і што полымя, ня маючы жадных перагарод, імчыцца на іх, разам з ветрам,—яны павінны загінуць. Пераляцець праз агонь нельга было, кінуцца ў мора таксама нельга,—іх разьбіла-б аб каменні. Аднак, комсамольцы зьмікіцілі, і ня глядзячы на тое, што выспа ўся выгарэла, засталіся цэлыя і выратаваныя. Што зрабілі комсамольцы дзеля свайго ратунку?

Адгэдака. Паколькі вецер дзьмуў па напрамку ад пажару да сярэдзіны выспы, дык комсамольцы падпалілі чарот, і калі вецер пагнаў агонь па напрамку да другога, процілеглага берагу, яны пайшлі сьледам за агнём; пажар, дасягнуўшы сярэдзіны выспы, спыніўся, і комсамольцы былі выратаваны.

ПАШТОВАЯ СКРЫНКА

Багрыцэвічу. Задачы і жарты друкавацца ня будуць. Зроблены яны ня зусім добра. Напр., у задачы ты прапануеш адшукаць імя і прозьвішча аднаго маладнякоўца, які нядаўна ўвайшоў у арганізацыю. Гэта зусім цяжка.

Ня ўсе-ж пільна сочаць за хронікай. Дый факт гэты сам па сабе дробны.

Ксяндзову В., Чабару С., Кветку Ц., Дземянчонку А., Сянькоўскаму, Амелянюку В., Рэйзману П., Есьману І., Зяньковічу М., Крэмеру Я. Вершы пералічаных вышэй таварышоў да друку не падходзяць. Напісаны ў большасьці зусім слаба, няграмадна. Нявытрыманы самыя неабходныя правілы, якімі кіруюцца пры складаньні вершаў.

Падрабязныя разгляды з прыкладамі зьмяшчаліся калісьці ў папярэдніх нумарох. Пішэце лепш нарысы з бытавога жыцця дзяцей ваших вё ак, атрадаў. Вучэцеся на допісах, артыкульчыках. Гэта прынясе для вас больш карысьці, чым несваячасовае захапленне пісаньнем вершаў, якія вымагаюць шмат працы і падрыхтаванасьці.

Усім тым таварышам, якія пытаюць нас, ці варта ім займацца пісаньнем і траціць для гэтага час, адказваем, што пісаць варта, ня варта толькі траціць часу тады, калі маецца больш важней-

шая і пільная праца. Пісаньне мае свой карысны бок: яно дапамагае пашырэнню грамадзкіх, разьвівае рухавую памяць, дапамагае навучаньню складна і лёгка выкладваць свае думкі. Гэта тое-ж самае, што работа па сьпісваньню ці складаньню артыкулаў у школе.

Ня трэба толькі захапляцца гэтым, калі не адчуваеш для гэтага здольнасьці.

Бязумоўна, ніхто ня можа зараней напэўна вызначыць, па тых матар'ялах, якія ў н с маюцца пад рукамі, хто з вас здолее навучыцца добра пісаць або хто мае на гэта больш даных.

Бабіну Г. Допіс „Праца сярод бацькоў“ нічога цікавага не прадстаўляе. Трэба было напісаць самую сутнасьць (за што бацькі радаваліся, што прыцягнула іх увагу да піонэраў), а не павярхоўныя вынікі, калі такія яшчэ былі. Вось тады-б допіс быў куды цікавейшы.

Наогул, шмат хто з нашых дзяткараў піша ў такім духу, ня глядзячы на неаднаразовыя заўвагі рэдакцыі. *Больш самага жыцця ў допісах, больш фактаў, старайся перадаць усё гэта так, як яно і бывае ў жыцьці, шляхам жывых малюнкаў*—вось аб чым трэба памятаць кожнаму, хто сапраўды шчыра аддаецца пісаньню допісаў, артыкулаў у сваю часопісь ці газэту.

На дзіцячай пляцоўцы (зарысоўкі Неўскага).